

**SURADNJA DRŽAVE I CIVILNOGA DRUŠTVA U POSTUPKU
DONOŠENJA ZAKONA I DRUGIH OPĆIH PROPISA
– Pregled dobre europske prakse**

Dr. Dragan Golubović
Europski centar za neprofitno pravo
Budimpešta

**SUDJELOVANJE ORGANIZACIJA CIVILNOGA DRUŠTVA U
ZAKONODAVNOM PROCESU U REPUBLICI HRVATSKOJ
- Analiza stanja, problemi i preporuke**

Ariana Vela, dipl.iur.
GONG

!!! NACRT – za potrebe javne rasprave o Kodeksu dobre prakse za savjetovanju države i civilnog društva u postupku donošenja zakona i drugih općih propisa

**Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske
Studenj 2007.**

SURADNJA DRŽAVE I CIVILNOGA DRUŠTVA U POSTUPKU DONOŠENJA ZAKONA I DRUGIH OPĆIH PROPISA – PREGLED DOBRE EUROPSKE PRAKSE

Dr. Dragan Golubović
Europski centar za neprofitno pravo
Budimpešta

1. UVODNE NAPOMENE

Ova knjižica razmatra različite mehanizme suradnje tijela državne uprave i organizacija civilnog društva (OCD-a) u postupku donošenja zakona i drugih općih propisa (savjetovanje i aktivno dioništvo). Radi se o bitnom, često i neizostavnom segmentu sudjelovanja OCD-a u oblikovanju i provedbi javnih politika, jer su zakoni i drugi opći pravni propisi najčešći instrumenti utvrđivanja i provedbe javnih politika.

Svrha je tekstova u ovoj knjižici razmotriti poredbeno-pravna iskustva o tom pitanju na nacionalnoj i međunarodnoj razini (u Europskoj uniji) te predstaviti praksu u Republici Hrvatskoj. Glede nacionalne razine valja napomenuti da je još uvijek razmjerno malo europskih zemalja usvojilo posebne propise za savjetovanje s građanima u postupku donošenja općih pravnih propisa (Rumunjska, Mađarska, Bosna i Hercegovina, Engleska). Neke od zemalja ovo pitanje uređuju običajnom praksom (primjerice, Švedska, Danska, Norveška), dok pojedine zemlje opću obvezu savjetovanja s građanima uređuju ustavom i propisuju samo za usko određen krug pitanja (primjerice, Švicarska). Namjera je knjižice ponuditi izvor informacija državnim tijelima (posebice onima koja će biti odgovorna za izradu i provedbu odgovarajućih propisa u predmetnom području) OCD-ima, akademskoj javnosti i drugim dionicima. Preglednosti radi, tekstovi ne predstavljaju detaljan prikaz rješenja u pojedinim zemljama i EU-u, već upućuju na različite pristupe u reguliranju najvažnijih pitanja u ovoj problematici.

2. GRAĐANI, ORGANIZACIJE CIVILNOGA DRUŠTVA I JAVNA POLITIKA

Stvaranje institucionalnog mehanizma za suradnju građana i tijela državne vlasti u postupku oblikovanja i provedbe javnih politika sastavni je dio sudioničke (participativne) demokracije. Važno je razumjeti da sudionička demokracija nije zamjena za predstavničku demokraciju (temeljenu na podjeli vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudbenu, višestranačkom sustavu te slobodnim izborima), nego je u službi njene veće učinkovitosti: sudionička demokracija, naime, stvara uvjete za stalno i aktivno uključivanje građana u javni život, i to ne samo u vrijeme izbora, te čini rad demokratski izabranih tijela (posebice izvršne vlasti) transparentnijim i bližim

građanima. Osim toga, ona doprinosi kvaliteti utvrđene javne politike i omogućuje njezinu lakšu i jeftiniju provedbu: ako glavni dionici sudjeluju u postupku pripreme zakona ili drugog općeg propisa, manja je vjerojatnost sudskih ili upravnih sporova u vezi s tumačenjem pojedinih odredaba toga propisa. Često se navodi da je bez učinkovite sudioničke demokracije, a imajući u vidu svu složenost suvremenog svijeta, predstavnička demokracija izložena opasnosti da postane „ritualni ukras“ u svijetu u kojemu vladaju „nevidljive države“ birokratskih, vojnih i gospodarskih elita.

Kada je riječ o ulozi koju organizacije civilnoga društva, uključujući i različite oblike građanskih inicijativa, imaju u ostvarivanju sudioničke demokracije, treba imati na umu da je druga strana procesa suradnje u oblikovanju i provedbi javnih politika u konačnici građanin: organizacije civilnoga društva pogodan su mehanizam kojim se taj proces olakšava i čini učinkovitijim. Dakako, uloga koju OCD-i, posebice udruge i građanske inicijative, imaju u tom procesu vezana je i uz pravo na slobodno udruživanje koje jamče Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Povelja EU-a o temeljnim pravima (*European Charter of Fundamental Rights*) te ustavi država članica Vijeća Europe i Europske unije.

Važnost sudjelovanja OCD-a (građana) u postupku oblikovanja i provedbe javnih politika prepoznata je ne samo na nacionalnoj, nego i na međunarodnoj razini. Danas gotovo da i nema međunarodne, multilateralne, međuvladine organizacije koja nije razvila neki mehanizam dijaloga ili sudjelovanja OCD-a u oblikovanju i provedbi politika ovih organizacija. Ujedinjeni narodi, Svjetska banka, Europska unija samo su neke od organizacija koje imaju takve mehanizme kojima se želi unaprijediti postupak donošenja odluka i djelovanje tih organizacija.

Na razini EU-a, Bijela knjiga o europskom upravljanju (*White Paper on European Governance*), koju je izradila Europska komisija, upućuje na nužnost uključivanja i ulogu OCD-a u procesu donošenja odluka tijela Unije, te naglašava važnost jedinstvenih pravila kojima bi se uredio način sudjelovanja OCD-a u tim postupcima. Sudjelovanje građana u stvaranju javnih politika na razini Unije prvi put se na pravno obvezujući način uređuje Prijedlogom Ustava Europske unije. U poglavlju o demokratskom životu Unije utvrđuju se načela predstavničke demokracije (uloge političkih stranaka) i sudioničke demokracije (uloge civilnoga društva) kao vrijednosti na kojima se Unija temelji. Prijedlog Ustava jamči svakome građaninu pravo sudjelovanja u demokratskom životu Unije te propisuje da se odluke tijela Unije donose što je moguće otvorenije i bliže građaninu. Navodi se da će institucije Unije na odgovarajuće načine građanima i predstavničkim udrugama omogućiti izražavanje i javne razmjene mišljenja na svim područjima djelovanja Unije. Neovisno o tome kakva će u konačnici biti sudbina Prijedloga Ugovora, odnosno ovih odredbi, nema sumnje da to pitanje neće nimalo izgubiti na aktualnosti.

Naposljetku, važnost ovoga pitanja prepoznata je i u Republici Hrvatskoj. U Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva za razdoblje 2006.- 2011. koju je Vlada RH usvojila 12. srpnja 2006. godine, navodi se da Republika Hrvatska razvija demokratsko društvo koje se, između ostalog, temelji na sudioničkoj demokraciji u kojoj su građani subjekti ukupnih društvenih i političkih procesa. Ističe se da razvijeno civilno društvo zahtjeva djelotvorne mjere za savjetovanje i sudjelovanje građana, građanskih inicijativa i organizacija civilnoga društva pri definiranju, izradi, provedbi te vrednovanju javnih politika.

3. MODELI SURADNJE OCD-a I DRŽAVNIH TIJELA

U priručniku *Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj* „Građani kao partneri: OECD-ov priručnik o informiranju, konzultiranju i participiranju javnosti u kreiranju provedbene politike“ (Oksimoron, Zagreb, 2006.) navode se tri stupnja suradnje građana i tijela državne (izvršne) vlasti:

- *Informiranje* – to je jednosmjernan proces: informacije teku u jednom smjeru, od vlade do građana, vlada informira građane prema svojem nahođenju ili građani dolaze do informacija na vlastitu inicijativu; za primjer toga odnosa navodi se pristup javnim aktima, narodnim novinama (javnim glasilima) i internetskim stranicama vlade.
- *Konzultiranje* (savjetovanje) – vlada traži i prima povratne informacije od građana u postupku utvrđivanja javne politike; to je već dvosmjernan proces u kojem vlada nužno određuje dionike; osim toga, pretpostavka dobivanja povratne informacije od vlade jest da je ona prethodno pružila odgovarajuće informacije građanima; komentari o nacrtima zakona navode se za primjer savjetovanja.
- *Aktivno sudjelovanje* - ono predstavlja viši stupanj dvosmjernog procesa: građani su aktivno uključeni u utvrđivanje javne politike, primjerice, kroz članstvo u radnim skupinama za izradu zakona; pri tome vlada dakako zadržava odgovornost za utvrđivanje i provedbu javne politike.

4. PITANJA OD POSEBNOG ZNAČAJA ZA SURADNJU S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA U POSTUPKU DONOŠENJA ZAKONA I DRUGIH OPĆIH PROPISA

1) Pravna priroda prava na savjetovanje

Prvo pitanje koje se nameće pri promišljanju reguliranja mehanizma savjetovanja građana u zakonodavnom postupku jest kako okvalificirati pravo na savjetovanje: je li riječ o ustavnom pravu ili je to pravo koje se temelji na posebnom zakonu ili podzakonskom aktu? Ako se temelji na posebnom zakonu ili podzakonskom aktu, radi li se o pravu koje je deklaratorne prirode (jer se ne može ostvariti prinudnim putem, budući da za kršenje toga prava od strane državnih tijela nisu propisane pravne sankcije), ili je riječ o pravu za čije su kršenje propisane određene sankcije? Ukoliko se ne radi o pravu koje je zajamčeno ustavom, zakonom ili podzakonskim aktom, radi li se o pravu koje je uređeno aktom više političke no pravne prirode (kodeks, kompendij, itd.)?

Poredbeno-pravno gledano, treba istaknuti kako pravo sudjelovanja građana u zakonodavnom postupku nije definirano kao posebno ustavno pravo. Pa ipak, pojedine zemlje, primjerice Mađarska, ustavom propisuju opću obvezu vlade na suradnju s OCD-ima u obnašanju svojih dužnosti, ali i ostavljaju vladi diskrecijsko pravo izbora načina na koji će ti suradnju ostvariti. Tako Ustav Mađarske propisuje da u izvršavanju svojih dužnosti Vlada surađuje s OCD-ima čiji status, prava i obveze ovise o Vladinim mjerama. Kada je riječ o savjetovanju u zakonodavnom postupku, ta je ustavna odredba konkretizirana Zakonom o zakonodavnom postupku (1997.), koji propisuje obvezu sudjelovanje OCD-a u postupku donošenja propisa od značaja za status, prava i obveze onih koje predstavljaju. Međutim, Zakon ne propisuje sankcije za kršenje te obveze. U nekoliko sporova koji su pokrenuti pred Ustavnim sudom u vezi s povredom odredbi Zakona, Sud je ostao na stajalištu da su odredbe o savjetovanju u Ustavu i Zakonu prije metodološki naputak nego ustavom zajamčeno pravo ili obvezujuća zakonska norma. To je stoga što, prema mišljenju Suda, primjenjivanje zakonodavnih i izvršnih ovlasti ne može ovisiti o savjetovanju s predstavnicima raznih pojedinačnih interesa. U jednom drugom slučaju, Sud je kvalificirao Zakon kao *lex imperfecta*: povreda postupka za donošenje propisa propisanog Zakonom ne uzrokuje povredu Ustava, već može biti tek osnovom političke ili disciplinske odgovornosti predlagača propisa. Samo ako postoje sumnje da su odredbe predloženog propisa *per se* protuustavne, Sud će razmatrati slučaj u meritumu. U (rijetkim) slučajevima u kojima je usprkos kršenju odredbi Zakona ipak ostvareno pravo na savjetovanje, Sud bi utvrdio da je povrijeđeno neko drugo pravo zajamčeno Ustavom (pravo na slobodan pristup informacijama, pravo na zdrav okoliš, pravo na slobodu udruživanja, pravo na pisanje peticije itd.). Nakon što je 2005. godine na snagu stupio Zakon o dostupnosti informacija u elektroničkom obliku, građanima i OCD-ima je na raspolaganju dodatni pravni instrument za ostvarivanja prava na savjetovanje. Zakon obvezuje tijela državne i lokalne samouprave da putem svojih internetskih stranica objave prednacrt propisa, zajedno s obrazloženjem i drugim pratećim materijalima važnim za izradu prednacrta.

S druge strane, u Rumunjskoj je postupak savjetovanja uređen posebnim zakonom (Zakon o transparentnom donošenju propisa i odluka od strane tijela državne uprave i lokalne samouprave, (2003.) koji utvrđuje obvezu savjetovanja s “građanima i njihovim udrugama” u postupku donošenja općih pravnih akata čija je izrada u nadležnosti ministarstava i drugih tijela državne uprave ili lokalne samouprave. Iz odredbi Zakona proizlazi da je pravo na savjetovanje zakonsko pravo, čija se zaštita ostvaruje u upravnom postupku. No čini se da su dosezi takve zaštite ograničeni: velika je vjerojatnost da će se postupak savjetovanja i izrade propisa završiti prije okončanja eventualnoga upravnog postupka. U svakom slučaju, povreda odredaba Zakona od strane tijela državne uprave je jedna od osnova za disciplinsku odgovornost, sukladno propisima o javnim službenicima i propisima o radu.

U Bosni i Hercegovini, to pitanje je regulirano Pravilima za konzultacije u izradi pravnih propisa (2006.). Pravila se odnose na opće pravne akte koje donose Vijeće ministara i druge institucije BiH na državnoj razini. Pravilima se propisuje minimalna razina savjetovanja tih tijela s “javnošću, pravnim osobama i grupama građana koje ne pripadaju vladinom sektoru”, u postupku donošenja propisa, te postupak savjetovanja o pravnim propisima koje imaju neki utjecaj na javnost (*infra*, tablica VIII). Obveza minimalnog savjetovanja (minimalnih konzultacija), uključuje obvezu nadležnog tijela da prednacrt propisa postavi na svoju internetsku stranicu, uz

mogućnosti dostave komentara putem Interneta te poziv osobama koje se nalaze na popisu za savjetovanje nadležne institucije na dostavu komentara. Obveza minimalnog savjetovanja ne podliježe nikakvim iznimkama. Međutim, Pravila ne predviđaju nikakve sankcije za povredu obveze savjetovanja. U takvim slučajevima, Vijeće ministara može (ali ne mora) odbiti uvrstiti nacrt pravnog propisa na dnevni red sjednice Vijeća ministara. Ukoliko Vijeće ministara odbije staviti nacrt na dnevni red, glavni tajnik Vijeća vraća nacrt pravnog propisa predlagaču, kako bi postupio u skladu s Pravilima te određuje rok za otklanjanje manjkavosti u postupku izrade nacrta.

U Engleskoj je to pitanje regulirano Kodeksom dobre prakse o savjetovanju (*Code on Practice on Consultation*) iz 2004. godine koji predstavlja daljnju razradu jednog od pet „kompakta“ (*Compact Code of Good Practice on Consultation and Policy Appraisal*) izrađenih nakon usvajanja Sporazuma o suradnji Vlade i OCD-a (*Compact on Government's Relations with the Voluntary and Community Sector*). Kodeks sadrži šest kriterija kojih se trebaju pridržavati tijela državne uprave u postupku javnog savjetovanja pri oblikovanju javnih politika. Ti se principi također primjenjuju i kada je riječ o javnom savjetovanju, prije no što se Vlada očituje o prijedlozima direktiva koje se donose na razini Europske unije. Kako se u uvodu Kodeksa ističe, radi se o dokumentu koji nema zakonsku snagu i kojim se ne mogu derogirati odredbe drugih zakona i pravne tečevine EU-a. Iz toga proizlazi da građani ne mogu prinudnim putem ostvariti pravo na savjetovanje. Međutim, kao i u slučaju Mađarske, pravo na savjetovanje može se ostvariti pozivanjem na neko drugo pravo koje je izravno zaštićeno ustavom ili zakonom: sloboda izražavanja, pravo na slobodan pristup informacijama, zabrana diskriminacije, itd. S druge strane, Kodeks valja smatrati „općenito obvezujućim“ za tijela državne uprave. Iz toga proizlazi da je povreda odredaba Kodeksa osnova za pokretanje političke ili disciplinske odgovornosti protiv rukovodilaca ili zaposlenih u tijelima državne uprave.

Iako ovo pitanje ima nešto drugačije konotacije na razini EU-a (budući da EU nije država, niti funkcionira na principima predstavničke demokracije, a premda se temelji na njenim vrijednostima), pri izradi Općih principa i standarda savjetovanja u izradi pravnih propisa (2003.), Europska komisija je također zauzela stajalište da ovaj dokument treba imati političku, a ne pravno obvezujuću snagu. Dva su razloga tomu: 1) nužnost uspostavljanja jasne razlike između postupka savjetovanja koji Komisija pokreće na vlastitu inicijativu prije usvajanja prijedloga akata od strane Vijeća ministara i Europskog parlamenta u obveznom postupku suodlučivanja uređenog Osnivačkim ugovorima, od postupka savjetovanja koji uključuje OCD-e i druge dionike koji nisu dio struktura EU-a. 2) bojazan da bi obvezujuća priroda prava na savjetovanje, čije bi kršenje bilo osnovom pokretanja postupka pred Europskim sudom, značajnije povećalo troškove i negativno utjecalo na djelotvornost donošenja pravnih propisa od strane tijela Unije. No, prema mišljenju Komisije, to nužno ne znači da su Opći principi neučinkoviti. Naime, kada Komisija usvoji određeni (pravni ili politički) akt, njezine uprave i odjeli imaju obvezu (i mehanizme) provedbe toga akta.

2) Pravna priroda akta kojim se uređuje postupak savjetovanja

Nastavno na prethodno izlaganje, savjetovanje s OCD-ima u zakonodavnom postupku može se urediti na više načina:

- posebnim zakonom (Rumunjska),

- podzakonskim aktom (Bosna i Hercegovina),
- kodeksom (Engleska) ili drugim dokumentom koji nema pravnu, već političku ili konzultativnu snagu (Opći principi i minimalni standardi savjetovanja u donošenju pravnih propisa Europske komisije, dokument savjetodavnog karaktera).

3) Sadržaj akta kojim se propisuje postupak savjetovanja

Općenito, akt kojim se propisuje postupak savjetovanja sadrži sljedeće elemente:

- Oblike savjetovanja (informiranje, konzultiranje ili aktivno sudjelovanje),
- vrste akata koji su obuhvaćeni postupkom savjetovanja (zakoni ili drugi opći pravni propisi),
- razinu državne organizacije na koju se odnosi postupak savjetovanja (nacionalna ili lokalna) i državna tijela na koje se odnosi obveza konzultiranja (tijela izvršne ili zakonodavne vlasti),
- krug osoba koje imaju pasivno legitimno pravo pri savjetovanju (to jest, mogu sudjelovati u savjetovanju: primjerice, građani, udruge, druge privatno-pravne osobe),
- krug osoba koje su izravno uključene u proces,
- postupak i način ostvarivanja savjetovanja, uključujući i pitanje rokova u kojima se odvija postupak savjetovanja,
- opseg savjetovanja (minimalna i šira razina savjetovanja),
- izuzeća od obveze savjetovanja,
- sankcije za povredu obveze savjetovanja.

DODATAK I: USPOREDNI TABLIČNI PRIKAZ NAJVAŽNIJIH PITANJA

TABLICA I: OBLICI SAVJETOVANJA (PREMA MODELU OECD-a)

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	VEL. BRITANIJA ili UJ. KRALJEVSTO	EU
Konzultacije i aktivno sudjelovanje ¹	Konzultacije	Konzultacije	Konzultacije	Konzultacije

¹ Ovo dakako ne znači da u drugim zemljama, osim u BiH, ne postoji aktivno sudjelovanje, odnosno sudjelovanje predstavnika ODC-a, i akademske zajednice u radnim skupinama za izradu zakona i drugih općih propisa; kako onih čiji legitimni pojedinačni interesi bivaju uključeni, tako i onih kojima se uređuju pitanja od općeg značaja. Naprotiv, ovo je dobra regionalna i europska praksa. Međutim, osim BiH ni jedna od zemalja navedenih u tablicama u propisima kojima se uređuju savjetovanja *explicite* ne spominje ovaj oblik savjetovanja.

TABLICA II: VRSTE PRAVNIH AKATA OBUHVAĆENIH SAVJETOVANJEM

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	VELIKA BRITANIJA	EU
Zakoni i drugi opći propisi	Zakoni i drugi opći propisi	Zakoni i drugi opći propisi	Zakoni i drugi opći propisi	Propisi koje inicira Europska komisija

TABLICA III: RAZINA DRŽAVNE ORGANIZACIJE I TIJELA NA KOJE SE ODNOSI OBVEZA SAVJETOVANJA

BIH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
<i>Nacionalna</i> ; Vijeće Ministara BiH i druge institucije na državnoj razini	<i>Nacionalna</i> ; Vlada i vladina tijela	<i>Nacionalna</i> ; Vlada i vladina tijela <i>Lokalna</i> : tijela izvršne i predstavničke vlasti.	<i>Nacionalna</i> : Vlada i vladina tijela. Lokalna samouprava se potiče (ali se ne obvezuje) na poštivanje Kodeksa	Europska komisija

TABLICA IV: KRUG OSOBA KOJE IMAJU PASIVNO LEGITIMNO PRAVO PRI SAVJETOVANJU

BiH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Grupe građana i pravne osobe koje ne pripadaju vladinom sektoru	Građani, udruge i druge privatno-pravne osobe	Građani i udruge koje su osnovane i djeluju sukladno zakonu	Građani, udruge i druge privatno-pravne osobe	Posebna uloga organizacija civilnoga društva, ali i građana, trgovačkih društava, organa lokalne i regionalne samouprave, itd.

TABLICA V: KRUG OSOBA KOJE SU IZRAVNO OBUHVAĆENE POSTUPKOM SAVJETOVANJA

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Pravne osobe i grupe građana	Praksa ministarstava:	Udruge poslodavaca i	Građani, udruge i druge	Osobe čiji interesi mogu

koje ne pripadaju vladinom sektoru, a koji se nalaze na popisu nadležnog ministarstva ili druge institucije na državnoj razini	građani, udruge i druge privatno-pravne osobe koje se nalaze na popisu nadležnog ministarstva	ostale udruge osnovane i ustrojene sukladno zakonu, kada je riječ o općim propisima koji mogu imati utjecaj na njihov položaj i legitimne interese	privatno-pravne osobe	biti obuhvaćeni prijedlogom određenoga propisa; osobe koje će sudjelovati u primjeni određenoga propisa; osobe čiji su ciljevi u izravnoj vezi s ciljem koji se želi ostvariti određenim propisom
--	---	--	-----------------------	---

TABLICA VI: POSTUPAK SAVJETOVANJA

BiH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Savjetovanje u bilo kojoj fazi izrade prednacrta akta. Prednacrt se stavlja na internetsku stranicu ministarstva ili druge institucije; poziv na dostavu komentara šalje se svim osobama na popisu ministarstva ili druge institucije.	Praksa ministarstava: savjetovanje u bilo kojoj fazi izrade prednacrta akta; prednacrt se stavlja na internetsku stranicu ministarstva, poziv na dostavu komentara šalje se svim osobama na popisu ministarstva	Obavijest o izradi prednacrta i načinu dostave komentara javno se oglašava na jedan ili više načina propisanih zakonom (internetska stranica, objava putem nacionalnih i lokalnih medija, itd.), Prednacrt se dostavlja svim osobama koje su "iskazale interes".	Postupak savjetovanja u što ranijoj fazi oblikovanja javne politike (implicitno uključuje i izradu prednacrta općeg akta); posebice s osobama čiji bi interesi bili obuhvaćeni usvajanjem određene javne politike, kao i osobama za koje se očekuje da će biti "proaktivne" u postupku oblikovanja javne politike (uključujući izradu propisa)	Savjetovanje u ranoj fazi oblikovanja javne politike i izrade propisa

TABLICA VII: ROKOVI ZA DOSTAVU KOMENTARA

BiH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Nejasno: čini se da rok za dostavu pisanih komentara ne može biti kraći od 21 dan (minimalne konzultacije) odnosno 30 dana (pravni propisi koji imaju značajan utjecaj na javnost)	Zakon o zakonodavnom postupku propisuje „rok koji je dovoljan“ za pripremu kvalificiranog komentara; ovisno o prirodi i značaju pravnoga akta, rokovi za dostavu komentara mogu biti 30, 15 te iznimno 5 dana	Tijela državne vlasti izdaju obavijest o pripremi prednacrtaja najmanje 30 dana prije nego što se nacrt otvori za javnu raspravu; u obavijesti se mora navesti rok za dostavu pisanih komentara, koji ne može biti kraći od 10 dana	Najmanje 12 tjedana, u fazi formuliranja javne politike ili izrade prednacrtaja akta; tijela državne uprave mogu odrediti i duži rok, primjerice, tijekom ljetnih praznika	Ovisno o okolnostima; redovni rok je osam tjedana, a u iznimnim slučajevima rok može biti kraći ili duži

TABLICA VIII: OPSEG SAVJETOVANJA (MINIMALNA I ŠIRA RAZINA)

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
<i>Minimalna razina:</i> objava prednacrtaja na internetskoj stranici Vijeća ministara ili druge institucije; poziv na dostavu komentara osobama s popisa Vijeća; informacije gdje mogu dobiti tekst prednacrtaja <i>Šira razina:</i> (propisi od posebnog značaja) objava prednacrtaja putem javnih	Ne postoji razlika u opsegu savjetovanja	Ne postoji razlika u opsegu savjetovanja	Ne postoji razlika u opsegu savjetovanja	Ne postoji razlika u opsegu savjetovanja

medija; izravno dostavljanje prednacrta „organizacijama i pojedincima“: mogućnost formiranja radnih skupina, koje uključuju „eksperte i predstavnike organizacija te pojedince“				
---	--	--	--	--

TABLICA IX: IZNIMKE OD OBVEZE SAVJETOVANJA

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Samo za praksu širih konzultacija: izvanredne okolnosti; nepredviđene međunarodne obveze ili sudsko poništenje dijela ili čitavog zakona	Nije specificirano, implicitno, ako se radi o prednacrtu propisa koji ne obuhvaćaju interese OCD-a i osoba koje one predstavljaju	Izvanredne okolnosti, za koje je propisan žurni postupak usvajanja propisa	Izvanredne okolnosti: obveze koje proizlaze iz članstva u EU i druge međunarodne obveze; one koje proizlaze iz obveze usvajanja državnog proračuna; radi zaštite zdravlja i sigurnosti građana, itd	Nisu predviđene

TABLICA X: SANKCIJE ZA POVREDU OBVEZE SAVJETOVANJA

BH	MAĐARSKA	RUMUNJSKA	ENGLESKA	EU
Vijeće ministara može odbiti razmotriti nacrt propisa kod kojeg nije poštovan postupak savjetovanja	Možebitna politička, a i disciplinska odgovornost za rukovoditelje i zaposlene u tijelima državne vlasti	Političke i disciplinske sankcije za rukovoditelje i zaposlene u tijelima državne vlasti	Političke i disciplinske sankcije za rukovoditelje zaposlene u tijelima državne vlasti	Nisu predviđene; implicitno disciplinske za službenike Komisije

DODATAK II: INVENTAR VAŽNIJIH PITANJA KOJE TREBA UREDITI PROPISOM O SAVJETOVANJU:

- 1) Treba li propis o savjetovanju biti pravno obvezujući (zakon ili podzakonski akt) ili samo politički obvezujući (kodeks)?
- 2) Treba li se obveza savjetovanja odnositi na donošenje samo zakona ili i drugih općih pravnih akata?
- 3) Treba li se obveza savjetovanja odnositi na izvršna tijela (savjetovanje u postupku izrade prednacrt propisa) ili zakonodavna tijela (savjetovanje nakon što je prijedlog propisa upućen u Sabor)?
- 4) Treba li se obveza savjetovanja odnositi i na tijela lokalne samouprave?
- 5) Tko je druga strana u postupku savjetovanja: građani, OCD-i i trgovačka društva, ili samo građani i OCD-i, uključujući i udruge poslodavaca?
- 6) Je li nužno propisati minimalnu i širu razinu savjetovanja (kao što je slučaj u BiH) – i s tim u vezi različite rokove za savjetovanje?
- 7) Je li nužno propisati izuzeća od obveze savjetovanja?
- 8) Kakve sankcije treba propisati za obvezu savjetovanja (sukladno prirodi akta kojim se uređuje savjetovanje)?

**SUDJELOVANJE ORGANIZACIJA CIVILNOGA DRUŠTVA U
ZAKONODAVNOM PROCESU U REPUBLICI HRVATSKOJ**

- Analiza stanja, problemi i preporuke -

Ariana Vela - GONG

UVOD

Razmišljajući o zakonodavnom procesu, prva asocijacija uglavnom se odnosi na Hrvatski sabor u kojemu se svaki pojedinačni prijedlog zakona raspravlja i usvaja.

Jedan od razloga tomu jest činjenica kako je rad Hrvatskog sabora i samih saborskih zastupnika izloženiji javnosti od rada Vlade Republike Hrvatske te ministarstava.

Put usvajanja jednog zakona, od osvještavanja potrebe za njegovim donošenjem i izradom istoga, pa do trenutka njegove provedbe, vrlo je dug i pomalo nerazjašnjen postupak na koji je praksa države i nadležnih institucija ostavila izniman utjecaj.

Također, manjkav zakonodavni okvir koji regulira navedenu problematiku ostavlja mnogo prostora pojedinim državnim dužnosnicima da samoinicijativno ili uz konzultaciju s političkim vrhom stranke odluče u kojem će trenutku određeni zakon, to jest prijedlog zakona, biti upućen u određeni stadij procedure, zanemarujući javno mnijenje. Navedena činjenica zakonodavni je proces obilježila svojevrsnim političkim pečatom, čime se u prošlosti dodatno onemogućavalo sudjelovanje javnosti i organizacija civilnoga društva u procesu donošenja zakona.

Osnovni cilj ove analize jest prikazati kakva je praksa sudjelovanja organizacija civilnoga društva u procesu izrade zakona i u procesu njihove provedbe.

Analiza će, osim toga, prikazati svojstva i sadržaj zakonodavnog okvira koji regulira navedenu problematiku te ukazati na probleme na koje nailaze organizacije civilnoga društva, pa i sami građani, prilikom pokušaja aktivnog uključivanja u procese koji se odvijaju na državnoj razini, što proces donošenja zakona zasigurno jest.

Slijedom navedenog, osnovni preduvjet za kvalitetno sudjelovanje organizacija civilnoga društva u zakonodavnom procesu jest poznavanje procedure te istovremeno kvalitetnija regulacija iste, što se ponajprije odnosi na izmjene i dopune Poslovnika Vlade Republike Hrvatske te Hrvatskog sabora.

Istovremeno, nužnom će se pokazati i spremnost države te njezinih institucija da prepoznaju organizacije civilnoga društva kao ravnopravne partnere kojima će, zbog njihove kompetencije i javnog interesa radi, biti omogućeno sudjelovanje u procesu izrade i provedbe zakona.

S obzirom da je Nacionalnom strategijom stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva te Operativnim planom predviđena izrada Kodeksa pozitivne prakse za savjetovanje organizacija civilnoga društva i države u postupku izrade zakonskih tekstova, pretpostavlja se kako je ovo početak otvaranja duboke i opsežne rasprave o toj problematici.

PROPISI KOJI REGULIRAJU SUDJELOVANJE JAVNOSTI U ZAKONODAVNOM PROCESU

Temeljni propis koji predstavlja vrijednosna stajališta i izlaže prava i obveze koji se pak reguliraju pojedinim zakonima, jest Ustav Republike Hrvatske. Ustavom nisu izrijekom propisana načela kojima se omogućuje sudjelovanje javnosti, pa tako ni organizacija civilnoga društva, u procesu donošenja zakona, budući da su njegove odredbe vizionarskog karaktera.

Ustav Republike Hrvatske temeljni je propis koji građanima jamči prava i slobode, što je normativno razrađeno po kategorijama kao što su zajedničke odredbe o slobodama i pravima, osobne i političke slobode i prava, gospodarska, socijalna, kulturna i ekološka prava. Za organizacije civilnoga društva od najveće važnosti su pak ona prava koja omogućuju slobodu udruživanja kao temelj njihove uspostave i djelovanja.

Nadalje, sudjelovanje organizacija civilnoga društva u procesu izrade zakona predviđa se i dvama propisima koji reguliraju rad Vlade Republike Hrvatske te Hrvatskog sabora u obliku poslovnika.

Poslovnik Vlade Republike Hrvatske sadrži odredbe koje propisuju mogućnost savjetovanja između Vladinih Koordinacija i organizacija civilnoga društva prilikom izrade nacrtu zakona, s time da se iznimna pozornost mora posvetiti i onim odredbama koje reguliraju sudjelovanje medija u radu Vlade, budući da mediji djeluju kao poveznica koja informira javnost o njezinu radu.

Od posebne je važnosti odredba članka 27. stavka 5. Poslovnika koja navodi kako su "ministarstva i državne upravne organizacije dužne, u pravilu, u pripremi prijedloga i mišljenja za Vladu Republike Hrvatske uputiti ih na mišljenje strukovnim udruženjima i udrugama u čiji djelokrug spadaju pitanja koja su predmet tih prijedloga i mišljenja", budući da je njome zadan temelj za uključivanje organizacija civilnoga društva u proces izrade zakonskih tekstova.

Konkretna analiza dosadašnje prakse u Republici Hrvatskoj dokazat će kako se ova odredba vrlo često zaobilazi i zanemaruje upravo od onih tijela koja za Vladu izrađuju nacрте prijedloga zakona.

Osim Ustava i Poslovnika Vlade Republike Hrvatske, postoji još jedan poslovnik koji je u prošlosti imao i trenutno ima iznimno značenje za organizacije civilnoga društva, a to je Poslovnik Hrvatskog sabora, kojim je reguliran cjelokupan zakonodavni proces, a ujedno i načini sudjelovanja javnosti.

Ono što se upravo odredbama predmetnog Poslovnika najviše zamjera jest činjenica kako je ostavljena arbitrarna mogućnost isključivanja javnosti iz rada Hrvatskog sabora te kako je izbor vanjskih članova radnih tijela Hrvatskog sabora, posebice odbora, neprecizno reguliran te neujednačen u odnosu na svaki pojedinačni odbor.

Potonje se odnosi na činjenicu kako nije poznato zbog čega neki odbori imaju vanjske članove, dok ih drugi nemaju, te na ostale implikacije koje se tiču upravo

izbora stručnjaka kojima se dodatno osnažuju ljudski kapaciteti saborskih odbora, a u svrhu poboljšanja kvalitete akata koji se usvajaju od strane Hrvatskog sabora.

ZAKONODAVNI PROCES U RH²

Poradi boljeg razumijevanja ove analize te mogućnosti sudjelovanja koje su organizacije civilnoga društva imale te još uvijek imaju na raspolaganju, nužno je upoznati model kojime se regulira postupak donošenja zakona u Republici Hrvatskoj.

Dva najvažnija proceduralna propisa koja određuju zakonodavni proces zasigurno su, kao što je već spomenuto, Poslovnik Vlade Republike Hrvatske te Poslovnik Hrvatskog sabora, s obzirom da svojim odredbama reguliraju zakonodavni proces i mogućnost sudjelovanja javnosti, a posebice se to odnosi na organizacije civilnoga društva.

Sukladno važećoj hrvatskoj regulativi, zakon može predložiti Vlada Republike Hrvatske, saborski zastupnik, klub zastupnika te radna tijela Hrvatskog sabora.

Prijedlog zakona mora sadržavati Ustavnu osnovu donošenja istoga, ocjenu stanja i osnovna pitanja koja se trebaju urediti zakonom, kao i posljedice koje će proisteći donošenjem zakona, ocjenu i izvore sredstava nužnih za provedbu te tekst prijedloga zakona s obrazloženjem, a posredno također i tekst izmjena i dopuna zakona kada se već postojeći zakon mijenja i dopunjuje.

Građani pojedinci ili građanske inicijative, organizacije civilnoga društva, trgovačka društva i svi ostali pravni subjekti koji postoje u Republici Hrvatskoj nisu ovlašteni predlagati zakone, međutim imaju mogućnost sudjelovati u savjetovanju sa zakonodavcem ili posredno zagovarati donošenje određenih zakona upućivanjem predstavi i prijedloga zakonodavcu.

Najčešći predlagatelj zakona svakako je Vlada Republike Hrvatske koja je, prema statistikama Informacijsko-dokumentacijske službe Hrvatskog sabora³, u prve dvije godine mandata predložila 97% donesenih akata. Također, Vladini prijedlozi zakona u pravilu se usvajaju, s obzirom na okolnost da svaki pojedini vladajući sastav posjeduje zastupničku većinu u parlamentu.

Kada Vlada utvrdi postojanje potrebe za reguliranjem određenog ponašanja te kada se utvrdi o kojoj se točno potrebi radi, donosi se odluka o izradi nacrtu određenog prijedloga zakona ili prijedloga izmjena i dopuna već postojećeg zakona. Praksa u Republici Hrvatskoj, kada je u svojstvu predlagatelja Vlada, uglavnom je takva da se nacrti izrađuju u radnim skupinama unutar ministarstava ili drugih državnih upravnih organizacija, koji će kasnije biti "nositelji" prijedloga zakona te će ih "braniti" u Saboru.

Po dovršetku nacrtu uslijedit će savjetovanje unutar izvršne vlasti, i to najčešće između nadležnih ministarstava, državnih ureda, agencija i slično, nakon čega će u

---

² Slijedi kratak prikaz postupka donošenja zakona, bez razrade iznimki, detaljne procedure i objašnjavanja apsolutno svih odredbi Poslovnika Vlade Republike Hrvatske te Poslovnika Hrvatskog sabora. Prikaz služi isključivo kao orijentacija koja čitatelja educira te istovremeno pomaže u razumijevanju predstojeće analize.

³ Izvor: Internet stranica Hrvatskog sabora (www.sabor.hr)

praksi poznat pod nazivom, „usuglašeni prijedlog zakona“ biti upućen na sjednicu Vlade te će na istoj u pravilu biti i usvojen.

To je najčešće prvi trenutak u kojemu javnost dobiva uvid u određeni zakonski tekst, budući da se u proteklih nekoliko mjeseci na internetskim stranicama Vlade Republike Hrvatske objavljuju tekstovi prijedloga zakona koji se usvajaju na predmetnoj sjednici. Prije tog trenutka iznimno je teško dobiti informaciju o zakonskim rješenjima koja će se predložiti, a gotovo je nemoguće izvršiti uvid u nacrt prijedloga zakona.

Nakon što ga usvoji Vlada Republike Hrvatske, zakon se upućuje u saborsku proceduru, točnije predsjedniku Hrvatskog sabora, kada formalno otpočinje postupak donošenja zakona.

Ukoliko zakon predlaže saborski zastupnik, klub zastupnika ili radno tijelo Hrvatskog sabora, tada se prijedlog upućuje na znanje i predsjedniku Vlade Republike Hrvatske.

Svaki prijedlog zakona sadrži oznaku «P.Z.», odnosno «P.Z.E.», kada se radi o usklađivanju zakonodavnog okvira Republike Hrvatske s pravnom stečevinom Europske Unije, kao i redni broj koji se mijenja prema rednom broju saziva Sabora.

Prije rasprave o prijedlogu zakona na sjednici Sabora, prijedlog se raspravlja u radnim tijelima Sabora, s naglaskom na saborskim odborima, čiji rad mogu, osim medija, promatrati i organizacije civilnoga društva, jednako kao što mogu i dostavljati svoje kritike i preporuke.

Saborska procedura donošenja zakona provodi se prema pravilima koja reguliraju redovan i hitan postupak. Redovan postupak najčešće se provodi kroz dva čitanja (prvo i drugo čitanje) te, iznimno, kroz treće čitanje, ukoliko amandmani predlagatelja bitno mijenjaju sadržaj konačnog prijedloga zakona.

Hitan postupak provodi se, prema odredbama Poslovnika Hrvatskog sabora, samo kada to zahtijevaju interesi nacionalne obrane i drugi osobito opravdani državni razlozi, odnosno kada je to nužno radi sprječavanja ili otklanjanja većih poremećaja u gospodarstvu.

Ono što je također nužno napomenuti kada se radi o hitnoj proceduri jest da se zakonski prijedlozi u saborskim odborima i na sjednici raspravljaju samo jednom jer postupak objedinjuje prvo i drugo čitanje, stoga kvaliteta zakonskih rješenja znatno opada, kao i mogućnost sudjelovanja javnosti u procesu donošenja predmetnog zakona. Mogućnost donošenja zakona po hitnom postupku trebala bi biti iznimka, međutim ista se procedura primjenjuje za većinu zakonskih prijedloga, pri čemu se često događa da se određeni prijedlog zakona, po izglasavanju od strane Vlade Republike Hrvatske, u Hrvatskom saboru raspravi i usvoji u istome danu.

Tijekom prve dvije godine trenutnog saziva Hrvatskog sabora, 82% zakona doneseno je po hitnom postupku, što je podatak koji jasno pokazuje kako se u praksi hitan postupak ne primjenjuje isključivo u iznimnim okolnostima.

U Hrvatskom saboru predsjedništvo utvrđuje dnevni red predstojeće sjednice koji se objavljuje na internetskoj stranici Hrvatskog sabora, a točke se raspravljaju u radnim tijelima te na sjednici, nakon čega slijedi glasovanje te, ukoliko je prijedlog zakona usvojen, proglašenje i objava u *Narodnim novinama*.

Potrebno je istaknuti kako se na prvi pogled možda čini da su u ovom procesu prava, obveze i uloge državnih dužnosnika jasno podijeljena, međutim u praksi to nije tako. Naime, Vladi Republike Hrvatske, zbog činjenice da upravlja većinom zastupnika u parlamentu te Predsjedniku Hrvatskog sabora, ostavljene su vrlo široke ovlasti.

Tako Predsjednik Hrvatskog sabora može, samoinicijativno ili u savjetovanju s Vladom, odlučiti o tome kada će određeni prijedlog zakona dodati na dnevni red saborske sjednice te kada će isti prijedlog biti raspravljen i izglasan, bez obzira na odluku o dnevnom redu koje donosi u suglasnosti s klubovima zastupnika Hrvatskog sabora. Slijedom navedenog, određeni prijedlog zakona može biti upućen u proceduru vrlo brzo. Istovremeno drugi prijedlog može čekati na raspravu mjesecima, a bez mogućnosti da radna tijela ili saborski zastupnici utječu na navedenu situaciju. To predstavlja veliki problem za javnost koja se možda želi uključiti u proces poboljšanja pojedinog zakona.

DOSADAŠNJA ISKUSTVA ORGANIZACIJA CIVILNOGA DRUŠTVA

Najvažniji aspekt ove analize svako su dosadašnja iskustva organizacija civilnoga društva u procesima savjetovanja te, konkretno, postupcima izrade zakonskih tekstova, s obzirom da bi upravo kroz ta iskustva trebali postati razvidni mogući modeli kojima bi se preciznije regulirala procedura savjetovanja i suradnja države s organizacijama civilnoga društva u zakonodavnom procesu.

Osnovi problemi na koje nailaze organizacije civilnoga društva prilikom aktivnog uključivanja u zakonodavni proces obuhvaćaju:

- nepostojanje konkretne i pravovremene najave aktivnosti predlagatelja zakona i drugih akata što umanjuje mogućnost kvalitetne pripreme,
- neobjavljivanje nacrtu prijedloga zakona unaprijed, nego tek po usvajanju na sjednici Vlade Republike Hrvatske,
- potpuni izostanak ili vrlo rijetke kvalitetne javne rasprave i savjetovanja, bez jasno utvrđenih kriterija za njihovo provođenje,
- ograničen pristup informacijama, postojanje tek minimalnog pravnog okvira za suradnju koji je uglavnom deklarativne prirode,
- donošenje velikog broja zakona po hitnom postupku, što rezultira usvajanjem nekvalitetnih zakonskih rješenja,
- svođenje uloge parlamenta na najmanju moguću mjeru,
- nepouzdanost i izostanak informacija o tome kakav će u konačnici biti sadržaj usvojenog zakona koji se objavljuje u *Narodnim novinama*.

S obzirom na načine i pokretače, proces savjetovanja⁴ može se podijeliti u tri temeljne skupine:

- 1) **formalni proces savjetovanja,**
- 2) **neformalni proces savjetovanja,**
- 3) **kombinirani proces savjetovanja.**

1) Formalni proces savjetovanja

Osnovna karakteristika formalnog procesa savjetovanja jest činjenica da je država, prije svega Vlada Republike Hrvatske, pojedino ministarstvo ili državna upravna organizacija, pokretač kontakata i suradnje. Država je subjekt koji prepoznaje iskustvo i dodatno znanje organizacija civilnoga društva, zbog čega od njih traži pomoć u pronalaženju najboljih zakonskih rješenja.

U vrlo kratkom vremenu između države i organizacija civilnoga društva uspostavlja se ravnopravan partnerski odnos, pri čemu je razina obaviještenosti obje strane o cjelokupnom procesu iznimno visoka.

Suradnja se uglavnom odvija kroz radne skupine, pri čemu su kriteriji, sukladno kojima se pripadnici pojedinih organizacija civilnoga društva imenuju u iste, razmjerno nepoznati, te bismo mogli reći kako država poziva organizacije temeljem vlastitog subjektivnog stajališta o postignućima tih organizacija. Pritom se može dogoditi da se organizacijama koje realno postižu značajne rezultate i poznaju određenu problematiku ne omogući sudjelovanje.

Kvaliteta i rezultati ovakvog načina rada uvelike ovise o osobi koja je imenovana voditeljem radne skupine te o njejoj sposobnosti vođenja tima, o složenosti materije koja se regulira, o razini poznavanja materije svih sudionika, o vremenskom roku koji je predviđen za izradu nacrtu prijedloga zakona te o financijskim sredstvima koja su nužna za pokrivanje nastalih materijalnih troškova. Formalne pretpostavke za izradu nacrtu, međutim, mogu pritom biti ispunjene.

Ovaj model u Republici Hrvatskoj dosad se vrlo rijetko i sporadično primjenjivao kada je riječ o suradnji države i organizacija civilnoga društva, ali je svakako pohvalno da postoji nekoliko primjera koji potvrđuju predmetnu tezu.

PRIMJERI:

- **Zakon o volonterstvu**

Najnoviji pozitivni primjer formalnog procesa savjetovanja zasigurno jest osnivanje radne skupine za izradu Nacrta prijedloga zakona o volonterstvu, međutim, činjenica jest kako je i u ovom slučaju predlagatelj pokazao određenu nesigurnost u trenutku saborske rasprave o Konačnom prijedlogu zakona zbog kritika koje su upućivali pojedini saborski zastupnici.

---

⁴ Pojam «proces savjetovanja» koristi se kako bi se naglasila činjenica da do sada nije postojala sustavno regulirana niti je provođena praksa suradnje između organizacija civilnoga društva i države, a ponajprije Vlade, u postupku izrade zakonskih tekstova, već se praksa odnosila isključivo na povremeno savjetovanje, a što je vidljivo iz predstojeće analize.

Povrh toga, dodatni negativni aspekt jest činjenica kako radna skupina nije ni u svojstvu gosta sudjelovala u radu saborskih odbora koji su pak u svojstvu nadležnih tijela raspravljali o Konačnom prijedlogu zakona, niti je ista radna skupina dobila sigurnu potvrdu da će Konačni prijedlog zakona biti usvojen.

Zagovaračkim je organizacijama bilo jasno da će zbog iznimno velikog javnog interesa i prije svega zbog jasno istaknute potrebe za regulacijom predmetne problematike Konačni prijedlog zakona ipak biti usvojen.

Nužno je također naglasiti da su prilikom izrade i donošenja ovog Zakona važnu ulogu odigrale i međunarodne organizacije koje su svojim donacijama u velikoj mjeri potaknule i održavale sam postupak izrade.

- **Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva i Operativni plan**

Iako se ova analiza prvenstveno odnosi na zakonske tekstove, nemoguće je ne spomenuti radne skupine za izradu Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva te pripadajućeg Operativnog plana kao dva pozitivna primjera koja pokazuju da je država dopustila organizacijama civilnoga društva sudjelovanje u izradi propisa koji reguliraju njihovo djelovanje.

2) Neformalni proces savjetovanja

Osnovna razlika između formalnog i neformalnog procesa savjetovanja jest što potonji ne pokreće država, već upravo organizacije civilnoga društva, a modaliteti se pretežno ne odnose na savjetovanje, nego uglavnom na *ad hoc* reakcije, upućivanje komentara na zakonske tekstove, medijske pritiske te u krajnjoj instanci upućivanje prijedloga amandmana, kritika i preporuka. Sve to upravo kreće od inicijativa organizacija civilnoga društva.

S obzirom da se zakonodavni proces odvija tako da se izbjegava savjetovanje s organizacijama civilnoga društva i s javnošću općenito, logično je, a to potvrđuje i praksa, da se ovakav model reagiranja organizacija civilnoga društva najčešće primjenjuje na već gotove zakonske tekstove.

Jedan od najvećih problema s kojima se javnost, a time i organizacije civilnoga društva suočavaju jest niska razina obaviještenosti., budući da do nedavno uopće nije postojalo sustavno planiranje potreba za donošenjem ili izmjenom određene zakonske regulative, a ukoliko je takvih inicijativa od strane države i bilo, uglavnom nisu sasvim poštovani zadani rokovi, niti je u proces uključena zainteresirana javnost.

Rezultat takve prakse najviše se odražava upravo u činjenici kako se nacrti prijedloga zakona drže u tajnosti do trenutka kad Vlada o njima odlučuje na sjednici ili kada se isti tekstovi objavljuju na internetskim stranicama Vlade te se informacije prenose putem medija.

Zbog ovakve je prakse mogućnost sudjelovanja organizacija civilnoga društva u procesu savjetovanja svedena na najmanju moguću mjeru te je ograničena na

iznimno brze reakcije i stvaranje medijskog pritiska kako bi se javnost upoznala s problematikom, a državu prisililo na izmjene pojedinih odredaba teksta zakona, mada je na znatan dio zakonskog teksta gotovo nemoguće izvršiti utjecaj.

PRIMJERI:

- **Zakon o tajnosti podataka**

Vjerojatno najpoznatiji primjer odnosi se na Prijedlog zakona o tajnosti podataka o čijim su odredbama organizacije civilnoga društva i mediji imali iznimno negativno mišljenje. Taj Prijedlog zakona otvorio je mogućnost za derogiranje odredbi Zakona o pravu na pristup informacijama, a samim time i za smanjenjem transparentnosti rada tijela javne vlasti te mogućem povećanju koruptivnog ponašanja.

U nekoliko su navrata organizacije civilnoga društva i mediji, predvođeni GONG-om, Centrom za mirovne studije i Hrvatskim novinarskim društvom javno istupale te kritizirale Prijedlog zakona, što je rezultiralo povlačenjem Prijedloga zakona iz saborske procedure na doradu, a ujedno i na savjetovanje s navedenim organizacijama.

Predmetno savjetovanje značilo je predstavljanje novog Nacrta prijedloga zakona od strane Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost u dva navrata. Nakon prvog predstavljanja i preporuka koje su Uredu Vijeća za nacionalnu sigurnost uputile organizacije civilnoga društva, Vlada je usvojila Prijedlog zakona koji je u svega nekoliko dana i bez prethodne rasprave na matičnim saborskim odborima izglasan u prvom čitanju.

Takvo je postupanje rezultiralo još jednim medijskim istupom GONG-a i Hrvatskog novinarskog društva te su, nakon nekoliko mjeseci i održanog okruglog stola na istu temu, predstavnici organizacija civilnoga društva pozvani na dodatno savjetovanje u Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost.

Spomenuto savjetovanje bilo je uspješno i preporuke organizacija civilnoga društva su usvojene. Nakon toga je Nacrt poslan na usuglašavanje u Ministarstvo pravosuđa koje je "nositelj" predmetnog Prijedloga zakona.

Sudionicima savjetovanja obećano je dostavljanje usuglašenog teksta u roku nekoliko dana, međutim, u ovome trenutku, prošlo je više od mjesec dana od savjetovanja, a Nacrt prijedloga zakona nije dan na uvid. Posljednja informacija kojom u ovom trenutku raspolažemo jest kako će u vrlo kratkom vremenskom roku na sjednicu Vlade biti upućen Konačni prijedlog zakona o tajnosti podataka.

3) Kombinirani proces savjetovanja

Karakteristike ovog modela uključuju elemente formalnog i neformalnog modela, ali ih ne obuhvaćaju istovremeno, već tek pojedini element ili jednog ili drugog modela u određenom stadiju izrade i donošenja zakona.

Za ovaj je model značajno da organizacije civilnoga društva često zagovaraju ustroj određenih državnih tijela koja nisu postojala te donošenje zakona o pitanjima koja dotad nisu bila regulirana, pri čemu se navode argumenti, poredbenopravne analize, te se nude konkretni modeli i rješenja.

Ono što karakterizira ponašanje države u ovome modelu jest neprihvatanje i sustavno zanemarivanje predmetnih zagovaračkih inicijativa, prije svega zbog nepovjerenja prema prijedlogu organizacija civilnoga društva. Tijekom vremena dolazi ipak do značajnije promjene u smislu da država u potpunosti prihvaća prijedlog organizacija civilnoga društva, ali istovremeno selektivno izabire argumente i modele koji joj odgovaraju, a pritom u sam proces izrade zakonskog teksta ne uvodi organizacije civilnoga društva te ideju prikazuje kao vlastitu.

Uglavnom loše posljedice takve prakse nastaju iz razloga što je država predugo ignorirala inicijative organizacija civilnoga društva i prekasno odlučila uvesti određeni model, što je dodatno zakompliciralo provedbu određenog zakona.

Postoje i slučajevi u kojima su organizacije civilnoga društva samoinicijativno osjetile potrebu za izradom određenog zakonskog teksta koji je, nakon dugotrajnog zagovaranja i lobiranja, preuzet od strane određenog državnog tijela, nakon čega je zakon usvojen u redovnoj proceduri.

Ostali oblici savjetovanja koje treba spomenuti kada je riječ o kombiniranom modelu su: praćenje rada saborskih odbora, suradnja sa zastupnicima i klubovima zastupnika na točno i unaprijed određenim područjima i temama te suradnja s državnim institucijama koje su nositelji izrade određenih nacrti zakona.

Ovaj se model primjenjuje prilično često, posebice zbog činjenice kako Republika Hrvatska spada u kategoriju tranzicijskih zemalja koje su u fazi demokratizacije i uspostave slobodnih i demokratskih institucija, uz napomenu kako postoji velik broj modaliteta uključivanja organizacija civilnoga društva, a bilo bi jednostavno nemoguće nabrojati apsolutno sve.

PRIMJERI:

- **Prijedlog za uvođenjem Državnog izbornog povjerenstva kao stalnog tijela**

Izborni proces Republike Hrvatske karakterizirala je činjenica da je Državno izborno povjerenstvo funkcioniralo kao *ad hoc* tijelo koje se sastajalo isključivo za potrebe provedbe izbora, a čiji članovi su bili suci Vrhovnog suda Republike Hrvatske i predsjednik Vrhovnog suda.

To je predstavljalo i svojevrsni presedan u međunarodnoj praksi. GONG je cijeli niz godina zagovarao uvođenje Državnog izbornog povjerenstva kao stalnog tijela te je ujedno ponudio modele koji bi se mogli primijeniti u reformi Državnog izbornog povjerenstva, što je Vlada Republike Hrvatske dugo vremena zanemarivala.

Nakon određenog vremena te stvaranja dodatnog pritiska na državu, Vlada je odlučila ustanoviti Državno izborno povjerenstvo kao stalno tijelo sa stalnim profesionalnim članovima koji nisu suci Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Međutim, istovremeno je Vlada ideju predstavila kao svoju te je samostalno i bez savjetovanja s GONG-om izabrala model koji se, zbog kratkog vremenskog roka prije održavanja parlamentarnih izbora i kratkog roka za edukaciju novoizabranih članova, pokazao neprimjerenim. Stoga je Zakon o Državnom izbornom povjerenstvu pretrpio izmjene i dopune tako da se dio sudaca Vrhovnog suda Republike Hrvatske vratio u članstvo Državnog izbornog povjerenstva, s time da je predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske ponovno postao predsjednikom Državnog izbornog povjerenstva.

Time je Republika Hrvatska dobila stalno tijelo s dijelom članstva koje tu službu ne obavlja u svojstvu profesionalaca. Bez obzira na činjenicu kako je Vlada prekasno odlučila usvojiti model Državnog izbornog povjerenstva kao stalnog tijela, GONG je nastavio odličnu suradnju sa samim Državnim izbornim povjerenstvom.

- **Zakon o pravu na pristup informacijama**

Drugi primjer koji je vrlo aktualan odnosi se na donošenje Zakona o pravu na pristup informacijama koji je zagovarala koalicija "Javnost ima pravo znati", koju je činio znatan broj udruga predvođenih Hrvatskim helsinškim odborom. Nakon dugotrajnog pritiska od strane koalicije država je konstatala kako je zahtjev za donošenjem predmetnog zakona u potpunosti legitiman i zasnovan na demokratskim načelima te je predmetni Prijedlog zakona usvojen.

Kao nastavak problematike koja se odnosi na pravo na pristup informacijama javlja se ideja uvođenja institucije Povjerenika za informacije kao svojevrsnog ombudsmana (pravobranitelja) koji primjenjuje Zakon o pravu na pristup informacijama, ali s napomenom kako su njegove odluke obvezujućeg karaktera.

Razlog ovom zahtjevu jest činjenica kako je provedba tog Zakona očigledno zakazala na državnoj, lokalnoj i regionalnoj razini, zbog čega je neophodno modernizirati odredbe te uvesti neovisno tijelo koje će taj Zakon provoditi.

Uvođenje predmetne institucije polučilo je velik uspjeh u zapadnim demokracijama, a vrlo učinkovit model primijenjen je u Republici Sloveniji. Iako je država predvidjela izmjene i dopune Zakona o pravu na pristup informacijama, institucija Povjerenika za informacije u više je navrata službeno odbijena s napomenom kako se radi o nepotrebnoj ili možebitno preskupoj opciji.

- **Zakon o zaštiti okoliša**

Još jedan od mnogobrojnih primjera kombiniranog sustava savjetovanja jest svakako primjer donošenja Zakona o zaštiti okoliša. Naime, Vlada Republike Hrvatske formirala je radne skupine koje su bile zadužene za izradu nacrtu prijedloga predmetnog zakona. Vlada je istovremeno odbijala u radne skupine uključiti Zelenu akciju i savez udruga Zeleni forum koje su zahtijevale da im se omogući sudjelovanje u radnim skupinama te su u nekoliko navrata tražile dostavu nacrtu kako bi pridonijeli svojim komentarima.

Po usvajanju Prijedloga zakona na sjednici Vlade Republike Hrvatske, isti je upućen u saborsku proceduru te su tek tada Zelena akcija i Zeleni forum pozvani na davanje komentara na navedeni Prijedlog zakona. Aktivisti Zelene akcije i Zelenog foruma nisu dobili povratnu informaciju o tome hoće li njihove kritike i preporuke biti prihvaćene.

- **Zakon o azilu**

Centar za mirovne studije predvodio je akciju lobiranja za donošenje Prijedloga izmjena i dopuna zakona o azilu. Međutim, nisu bili pozvani na sudjelovanje u radnoj skupini koja je izradila Nacrt prijedloga zakona. Centar za mirovne studije informiran je da je predmetni Prijedlog usvojila Vlada Republike Hrvatske te ga uputila u saborsku proceduru, nakon čega je Centar uputio prijedloge amandmana Vladi Republike Hrvatske i nadležnim odborima Hrvatskog sabora, uz napomenu da je amandmane u proceduru uputio jedan saborski zastupnik s kojime je o tome prethodno sklopljen dogovor. Ni javnosti, kao ni samom Centru, nije bilo poznato u kojem će opsegu njihovi prijedlozi amandmana biti usvojeni, niti hoće li uopće biti usvojeni.

- **Zakon o ostvarivanju prava na pravnu pomoć**

Primjer ovoga zakona nedvosmisleno pokazuje koji je položaj organizacija civilnog društva u savjetodavnom procesu. Naime, tijekom 2004. godine Vlada Republike Hrvatske na poticaj udruga započela je savjetodavni proces oformivši radnu skupinu za izradu Nacrta prijedloga zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Osim predstavnika Ministarstva pravosuđa u radnoj su skupini sudjelovali pravni stručnjaci te predstavnici dviju udruga i jedne koalicije udruga.

Nacrt zakona o besplatnoj pravnoj pomoći dovršen je tijekom 2005. godine kada je isti objavljen na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa. Problematika koja se veže uz ovaj zakon pojavila se tijekom izrade Nacrta u samoj radnoj skupini, budući da velik broj komentara i prijedloga udruga nije prihvaćen bez valjanog obrazloženja. Početkom 2005. godine radna je skupina završila s radom uz napomenu kako je donošenje predmetnog zakona označeno kao jedan od prioriteta Vlade Republike Hrvatske. Međutim, isti nije upućen u proceduru.

Sukladno informacijama kojima su raspolagale organizacije civilnog društva te javnost, uslijedila je pauza u trajanju od dvije godine. Međutim, u tom je periodu imenovana nova radna skupina u koju nisu pozvani predstavnici organizacija civilnoga društva, a javnost nije obaviještena o planovima za donošenje predmetnog zakona. Napominjemo kako se Nacrt zakona o besplatnoj pravnoj pomoći još uvijek nalazio na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa bez informacija o budućim aktivnostima Ministarstva te Vlade vezanim uz predmetni Nacrt.

Tijekom srpnja 2007. Vlada Republike Hrvatske u jednom je tjednu održala pet sjednica⁵, na kojima je usvojila te u Hrvatski sabor uputila iznimno velik broj zakona kako bi se isti usvojili prije raspuštanja Hrvatskog sabora⁶. Jedan od zakona koji su tada usvojeni i upućeni u saborsku proceduru bio je i Prijedlog zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć, na koji su organizacije civilnog društva imale brojne značajne primjedbe. U roku nekoliko dana, Prijedlog zakona usvojen je od strane

---

⁵ Vlada Republike Hrvatske u pravilu održava jednu sjednicu tjedno. Međutim, praksa vladajućih u Republici Hrvatskoj pokazuje da se neposredno pred parlamentarne izbore nastoji usvojiti što više zakona i drugih akata, što javnost često percipira kao „hiperprodukciju zakona“. Takva praksa uglavnom rezultira nekvalitetnim zakonskim tekstovima.

⁶ Vlada Republike Hrvatske tijekom ljeta upućivala je u saborsku proceduru zakone koje je trebalo usvojiti u redovnoj proceduri kako bi isti tada bili usvojeni u prvom čitanju te u drugom tijekom posljednje sjednice Hrvatskog sabora koja se održala u rujnu i listopadu 2007. godine.

Hrvatskog sabora u prvom čitanju načelno bez kvalitetne rasprave. Nastavno, velik broj zastupnika Hrvatskog sabora nije bio upućen u postojanje kao niti u sadržaj Prijedloga zakona.

Zbog činjenice kako je Prijedlog zakona ponudio iznimno loša rješenja koja će građanima Republike Hrvatske onemogućiti ostvarivanje Ustavnog načela jednakog pristupa sudovima te im onemogućiti besplatnu pravnu pomoć, osnovana je Koalicija koja broji više od 20 udruga i mreža, s ciljem povlačenja Prijedloga zakona iz procedure te imenovanja nove radne skupine koja bi iznašla kvalitetnija rješenja. Također, bitno je naglasiti kako je Prijedlog zakona sadržavao odredbe koje bi onemogućile pružanje pravne pomoći građanima od strane udruga, a omogućile bi pokretanje kaznenog progona istih zbog kaznenog djela nadripisarstva.

Koalicija je uputila dopis Ministarstvu pravosuđa u kojemu je izrazila negativan stav prema Prijedlogu zakona te je zatražila povlačenje istoga iz procedure, kao i imenovanje nove radne skupine, no odgovor nije dobila. Također, zbog navedenog je održana konferencija za medije na kojoj su članice Koalicije iznijele osnovne zamjerke na Prijedlog zakona, no reakcije Ministarstva pravosuđa nije bilo. Tijekom srpnja i kolovoza 2007. godine članice Koalicije ostvarile su velik broj pojavljivanja u medijima te održale nekoliko tribina na navedenu temu, no već početkom rujna Vlada Republike Hrvatske usvaja Konačni prijedlog zakona te ga upućuje u saborsku proceduru.

Koalicija reagira upućivanjem otvorenog pisma ministrici pravosuđa te predsjedniku Vlade Republike Hrvatske u kojem ponovno upozorava na štetne posljedice koje će zadesiti građane lošeg imovnog stanja ukoliko zakon ovakvog sadržaja bude usvojen. Nakon zaprimanja otvorenog pisma, Ministarstvo pravosuđa poziva predstavnike Koalicije na sastanak⁷. Ministrica pravosuđa primila je troje predstavnika Koalicije, a sastanak je trajao oko dva i pol sata, pri čemu nije postignut dogovor o sadržajnim izmjenama zakona, već je neformalno dogovoreno da Koalicija putem saborskih zastupnika zatraži upućivanje Zakona u treće čitanje⁸.

Do tog su trenutka Koaliciju udruga podržali Pučki pravobranitelj, Pravobraniteljica za djecu te Centar za ljudska prava, a saborski Odbor za ljudska prava te Odbor za ravnopravnost spolova, na poticaj udruga, organizirali su tematsku sjednicu o Konačnom prijedlogu zakona. Na toj su sjednici saborski zastupnici po prvi puta uvidjeli kako su rješenja predložena Konačnim prijedlogom zakona u potpunosti neprihvatljiva te na štetu građana lošeg imovnog stanja. Ministarstvo pravosuđa i Vlada Republike Hrvatske ostaju pri stavu kako se radi o kvalitetnom nacrtu koji je nužno usvojiti u što skorijem roku.

---

⁷ Inicijalni poziv upućen je GONG-u, kao predvodniku Koalicije telefonskim putem te Srpskom demokratskom forumu. Na zamolbu pozvanih predstavnika da Ministarstvo usmeni poziv poprati pisanim, predstavnici Ministarstva obećali su to učiniti sljedeći dan. Međutim, sastanak je dva puta otkazivan, s naznakom kako se u posljednjem slučaju radilo o opravdanom razlogu, a pisani poziv uslijedio je tek dan prije sastanka koji je zakazan po treći put. Također, predstavnicima Koalicije u pozivu nije precizirano tko sudjeluje na istome.

⁸ Kasnije se utvrdilo kako nije moguće provesti treće čitanje na sljedećoj sjednici jer Hrvatski sabor ne održava kontinuitet između zasjedanja, pri čemu je ostala mogućnost da se Zakon uputi u treće čitanje tijekom iste sjednice, što ne bi imalo nikakvog učinka.

Nadalje, Centar za ljudska prava organizira tribinu o predmetnom Zakonu, na kojoj okuplja predstavnike Ministarstva pravosuđa, članove Koalicije, pravobranitelje, vrhunske pravne stručnjake, predstavnike Hrvatske odvjetničke komore, medije te predstavnike Delegacije Europske Komisije kao i Misije OESS-a u Republici Hrvatskoj. Svi sudionici, izuzev predstavnika Ministarstva pravosuđa, ističu kako donošenje zakona nije hitno⁹ te kako je nužno iznaći kvalitetnija rješenja.

Koalicija udruga, kojoj se pridružio Savez samostalnih sindikata Hrvatske ponovno je zatražila povlačenje Konačnog prijedloga zakona iz saborske procedure. Međutim, isti se nalazio na dnevnom redu saborske sjednice, no o njemu nije raspravljano. Zbog činjenice da je Konačni prijedlog zakona, zbog širokih diskrecionih ovlasti predsjednika Hrvatskog sabora, mogao biti raspravljen u bilo kojem trenutku, Koalicija ponovno održava konferenciju za medije, na kojoj upozorava na istu mogućnost.

Ministrica pravosuđa upućuje telefonski poziv predstavnici Koalicije te napominje kako postoji mogućnost usvajanja amandmana kojim bi se udrugama omogućilo pružanje pravne pomoći u uskom krugu pravnih stvari, međutim to ne rješava probleme koji će zadesiti građane republike Hrvatske, zbog čega Koalicija ne pristaje na takav prijedlog upućujući još jedno otvoreno pismo ministrici te predsjedniku Vlade Republike Hrvatske u kojem ponavljaju zahtjeve.

Tijekom posljednjeg tjedna zasjedanja Hrvatskog sabora, predstavnica Saveza samostalnih sindikata Hrvatske sudjeluje u radu Nacionalnog odbora za praćenje pregovora, pri čemu predstavlja primjedbe na Konačni prijedlog zakona, no nailazi na nerazumijevanje oporbe.

Zbog toga, a i zbog činjenice da je Konačni prijedlog zakona stavljen na pročišćeni dnevni red Hrvatskog sabora samo dan prije donošenja Odluke o raspuštanju, predstavnici Koalicije održavaju ispred Hrvatskog sabora *ad hoc* konferenciju za medije te vrše cjelodnevno lobiranje u svim klubovima zastupnika Hrvatskog sabora. Klubovi zastupnika, uključujući i one koji su u vladajućoj koaliciji, podržavaju nastojanja Koalicije te u raspravi ističu svoje protivljenje Konačnom prijedlogu zakona. Istovremeno, predstavnici koalicije, uz pomoć zastupnika nacionalnih manjina, održavaju dvosatni sastanak s ministricom pravosuđa u kojem traže hitno povlačenje Zakona iz procedure, no rasprava ipak počinje.

Nakon što su klubovi zastupnika izrazili protivljenje Konačnom prijedlogu zakona, Koalicija dobiva neslužbenu informaciju da se neće glasati o Konačnom prijedlogu zakona¹⁰. Međutim, Koalicija ponovno saziva Konferenciju za medije za sljedeće jutro kada bi se trebalo odlučiti o glasovanju. Tijekom sljedećeg jutra saborskim su zastupnicima predstavnici Koalicije podijelili letke kojima pozivaju da glasaju protiv Konačnog prijedloga zakona ukoliko predsjednik Hrvatskog sabora odluči da će se glasanje povesti. Na upit zastupnika oporbe o tome hoće li se glasati o Konačnom

---

⁹ Posebice su to istaknuli predstavnici Delegacije Europske Komisije te Misije OESS-a u Republici Hrvatskoj kao reakciju na argument Ministarstva pravosuđa kako je donošenje Zakona hitno zbog pritiska europskih institucija.

¹⁰ S obzirom da je Konačnom prijedlog zakona raspravljen u drugom čitanju, Vlada Republike Hrvatske nije imala mogućnost povući ga iz procedure, već je jedina mogućnost bila da se o istome ne glasa ili da se glasa protiv.

prijedlogu zakona, predsjednik Hrvatskog sabora po prvi puta službeno najavljuje kako se o istome neće glasati.

Predstavnici Koalicije udruga iščekuju imenovanje nove radne skupine te rade na izradi prijedloga kojim bi se poboljšao zakonski tekst kojime će se regulirati problematika pružanja pravne pomoći u Republici Hrvatskoj.

KONKRETNE AKTIVNOSTI ORGANIZACIJA CIVILNOGA DRUŠTVA U PROCESU DONOŠENJA ZAKONA

Zbog činjenice da je proces izrade, donošenja i sustavne provedbe zakona još uvijek relativno zatvoren za javnost, organizacije civilnoga društva uglavnom su prepuštene same sebi i izgradnji vlastitih kapaciteta što će svakako biti jedan od preduvjeta za dobru provedbu Kodeksa.

S obzirom na manjkavosti postojeće regulative te izostanak sustavnog pristupa problemu, organizacije civilnoga društva lobiraju samostalno ili u savezima, nastojeći stvoriti snažan medijski pritisak koji bi ponukao zakonodavca na usvajanje rješenja koja im se predlažu.

Konkretne aktivnosti organizacija civilnoga društva odnose se prije svega na praćenje internetskih stranica Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskog sabora, analiziranje i komentiranje zakonskih tekstova koji se na njima objavljuju, uspostavljanje dobrih odnosa s državnim dužnosnicima i službenicima zbog pravovremenog prikupljanja informacija, održavanje dobrih odnosa s medijima (što je osnovni preduvjet za komunikaciju s javnošću) te suradnja unutar civilnog sektora s ciljem stvaranja kritične mase koja bi bila sposobna ishoditi određene promjene.

Same organizacije svakodnevno djeluju na izgradnji vlastitih kapaciteta, sudjeluju na brojnim edukacijama koje organizacije vrlo često pružaju jedne drugima, polaze se medijski treninzi kao osnovni preduvjeti za razumijevanje načina rada medija i pristupa javnosti, organiziraju se okrugli stolovi, tribine i javne rasprave, vrše se istraživanja i slično.

Predstavnici državnih institucija uvijek se pozivaju na rasprave koje organizacije civilnoga društva organiziraju vezano uz određenu tematiku, a one ih ujedno obavještavaju o preporukama i analizama za poboljšanje zakonske regulative.

PREPORUKE ZA RAZMATRANJE

S obzirom da je Nacionalnom strategijom stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva te Operativnim planom predviđeno donošenje Kodeksa pozitivne prakse za savjetovanje između civilnoga društva i države na izradi zakonskih

tekstova, bit će nužno promisliti te raspraviti koji se stupanj pravne snage i obvezatnosti takvog propisa želi postići.

Naime, u posljednje je vrijeme praksa da se propise kojima se regulira dobra praksa postupanja državnih institucija prema organizacijama civilnoga društva donosi u obliku kodeksa, no postavlja se pitanje potpada li takav oblik propisa u hijerarhiju pravnih propisa Republike Hrvatske, te je li to, s obzirom na postojeće okolnosti, najprikladniji oblik koji bi trebao regulirati navedenu problematiku.

Činjenica je da je dugoročni cilj civilnog sektora suradnja s državom bez prisile, to jest tako da se država otvori prema organizacijama civilnoga društva. Istovremeno je nužno napraviti realnu procjenu mogućnosti kojima organizacije civilnoga društva trenutačno raspolažu u aspektu aktivnog uključivanja u procese izrade zakonskih tekstova.

Na temelju takve jedne analize moguće je procijeniti koliki je stupanj obvezatnosti propisa potreban kako bi se isti mogao uspješno provoditi u situacijama kada država ne želi dopustiti sudjelovanje organizacija civilnoga društva.

Slijedom navedenoga, otvara se mogućnost usvajanja zaključka, preporuke ili sveobuhvatne izmjene i dopune Poslovnika Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskog sabora kao najboljeg jamstva za omogućavanje sudjelovanja organizacija civilnoga društva u izradi onih zakonskih tekstova za koje ih javnost prepoznaje kao stručnjake.

Nadalje, jedna od najvažnijih stvari oko koje će biti nužno postići konsenzus većine organizacija civilnoga društva je model sudjelovanja koji će se izabrati, a u suglasju ili uz pomoć iskustava drugih zemalja koje su na različite načine regulirale predmetnu problematiku.

Pri razradi spomenutog modela bit će nužno utvrditi sljedeće:

- kako će država pravovremeno obavještavati javnost o planovima za donošenje određene zakonske regulative,
- u kojim se stadijima te na kojoj razini organizacije civilnoga društva mogu uključiti u proces izrade i donošenja zakona (Vlada i Sabor),
- mogu li se organizacije civilnog društva uključivati isključivo u proces izrade zakonskih propisa ili se to odnosi i na podzakonske akte,
- odnosi li se proces savjetovanja na sve akte koji se donose ili samo na pojedine, te kako utvrditi kriterije,
- na koji način će se regulirati pitanje kojim se dionicima omogućuje suradnja,
- način komunikacije i modaliteti razmjene mišljenja i prijedloga,
- rokove za izradu mišljenja i prijedloga,

- mehanizme za provođenje kvalitetne evaluacije dostavljenih prijedloga,
- stupanj obvezatnosti zaprimljenih komentara,
- odgovornost obiju strana za preuzete obveze.

Najznačajniji pomak ka otvorenosti i suradnji u određenom budućem vremenskom razdoblju morat će napraviti sama država i njezine institucije s dugoročnim ciljem uklanjanja sredstava prisile, a da bi se uspostavila suradnja i partnerski odnos između javnog i civilnog sektora.

Kada i ukoliko se takav obrat dogodi u Republici Hrvatskoj, propisi koji reguliraju ovu problematiku neće biti potrebni jer će dobra praksa biti najbolji primjer uspostave kvalitetne suradnje.